

«ΕΠΑΝΑΛΗΨΕΙΣ»

Η συχνή επανάληψη λέξεων ή φράσεων στην ελληνική γλώσσα ήταν συνηθισμένο φαινόμενο, διότι έτσι οι συγγραφείς και οι ρήτορες έδιναν έμφαση σε λέξεις ή φράσεις τις οποίες ήθελαν να τονίσουν ιδιαίτερως.

Η ΙΔΙΑ ΛΕΞΗ ΣΕ ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΗ

- ✓ «καὶ εἰ στρατεύεσθαι δέοι, στρατεύεσθαι, Πλ. Νόμοι, 695a» = «και αν χρειαστεί να κάνετε στρατιωτική υπηρεσία, να κάνετε στρατιωτική υπηρεσία». Η ν.ε. απόδοση δεν χρειάζεται να επαναλάβει την λέξη, αλλά στην θέση της να βάλει αντωνυμία: «και αν χρειαστεί να κάνετε στρατιωτική υπηρεσία, να την κάνετε».
- ✓ «ἄν ἐθέλη τῷ δωρεῖσθαι, δωρεῖσθω, ὁ.π. 924a» = «και αν θέλει να κάνει σε κάποιον ένα δῶρο, να το κάνει», όπου αποφεύγεται στην ν.ε. η επανάληψη της ίδιας λέξης.
- ✓ «εἰ γὰρ τι καὶ πάσχοι, οὐκ ἄν διὰ γε τὸ μὴ ὀρθῶς ποιεῖν πάσχοι, Ξεν. Κυν.10,22» = «αν λοιπόν υποστεί αυτός μία βλάβη, μπορεί να μην την υποστεί για το γεγονός ότι έκανε κάποιο λάθος», όπου το ρ. «πάσχοι» στην ν.ε. ερμηνεία αποδόθηκε με αντωνυμία.
- ✓ «μὴ γὰρ οἶσθε, ὦ ἄνδρες δικασταί, εἰ ὑμεῖς βούλεσθε τὰ τούτῳ πεπονημένα ἐπιλαθέσθαι, καὶ τοὺς θεοὺς ἐπιλήσασθαι, Λυσίας, Κατὰ Ἄνδ. 33» = «μη νομίζετε, δικαστές, ότι αν εσείς θέλετε να ξεχάσετε αυτά που έγιναν από εκείνους, ότι και οι θεοί θα τα ξεχάσουν», όπου επιβάλλεται να περάσει στην ν.ε. η επανάληψη της ίδια λέξης, κι όχι με αντωνυμία, για να αποδοθεί σωστή η έμφαση.

Η ΙΔΙΑ ΛΕΞΗ ΣΕ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΣΕ ΑΝΑΦΟΡΙΚΗ

- ✓ «ὅτι δὲ αὐτὴν οὐ φύσει ἠγοῦνται εἶναι οὐδ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτόν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι ᾧ ἂν παραγίγηται, Πλ. Γοργ. 323c» = «ὅτι αὐτὴν [τὴν ἀρετὴ] δεν πιστεύουν ότι είναι εκ φύσεως και οὐτε ότι εμφανίζεται ἀπὸ μόνη της, ἀλλὰ ότι είναι συντέλεια διδασκαλίας, και ότι παρουσιάζεται σαν ἀποτέλεσμα φροντιδᾶς, σε ὅποιον εμφανίζεται...», όπου η επανάληψη είναι υποχρεωτικό να περάσει και στην ν.ε. απόδοση.
- ✓ «ἅ τε ἔπασχεν ἀκουσίως ἔπασχεν, Ἄντ. Τετρ. δ'6» = «και ὅσα υπέφερε, τα υπέφερε χωρίς να το θέλει»
- ✓ «εἰ γὰρ ἦσαν ὡς ἦσαν τότε, Δημ. Παραπρ. 153» = «αν αυτοί ήταν ὅπως ήταν τότε».
- ✓ «εἰ δὲ τοι καὶ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ἀπέθανεν, ὡς οὐκ ἀπέθανε, ὁ μὲν ἰατρὸς οὐ φονεὺς αὐτοῦ ἐστί, Ἄντ. Τετρ. γ'5» = «και αν τελικά εκείνος πέθανε εξ αιτίας του γιατρού, δεν πέθανε εκείνος γι' αυτόν τον λόγο, και ο γιατρός δεν είναι αυτός που τον σκότωσε».
- ✓ «καὶ ἔδωκας σαυτοῦ πείραν ἀρετῆς ἣν χρὴ δίδοναι τὸν μέλλοντα δικαίως δώσειν, Πλ. Λάχ. 189c» = «και προσφέρει μία δική σου εμπειρία που αφορά την ἀρετὴ, τὴν ὁποῖαν επιβάλλεται να προσφέρει αυτός που σκοπεύει να δώσει κάτι με σωστό τρόπο», όπου εδώ η επαναλαμβανόμενη λέξη «ἔδωκας» ως «δίδοναι» και «δώσειν» θέλει να δείξει την αξία της 'υποχρέωσης' σε κάτι.
- ✓ «διὰ τὸ ἀναγκαῖον σφίσιν αὐτοῖς ἠγεῖσθαι εἶναι μετέχειν τὸ μέρος τῶν δεινῶν, ὥσπερ καὶ τῶν ἀγαθῶν μετέχουσιν, Λυσίας, Κατὰ Φίλωνος 6» = «επειδὴ θεωροῦν ότι είναι υποχρεωτικό σ'αυτούς τους ἴδιους να παίρνουν μέρος στις συμφορές, ὅπως ακριβῶς παίρνουν μέρος και στις επιτυχίες», όπου η επανάληψη των λέξεων «μετέχειν» και «μετέχουσιν» πρέπει να αποδοθεί έτσι και στην ν.ε. για να δοθεί η απαιτούμενη έμφαση.

Η ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΩΣ «ΑΝΑΦΟΡΑ»

Ἐπιφάνεια λέγεται το γλωσσικό τέχνασμα με το οποίο οι Έλληνες έδιναν έμφαση σε μία λέξη επαναλαμβάνοντάς της στην αρχή διαδοχικών προτάσεων. Το ύφος αυτό του λόγου πρέπει να αποδοθεί και στην ν.ε. ερμηνεία. Κυρίως το σχήμα αυτό εμφανίζεται με την χρήση των «μέν» και «δέ»

- ✓ «ἔτι δ' ἡμεῖς ἔστερημένοι μὲν κηδεστῶν, ἔστερημένοι δὲ τῆς προικός...Λυσίας, Ἀριστοφ. 8-9» = «και καθὼς εμεῖς είχαμε χάσει τους κηδεμόνες μας, ἀλλὰ και είχαμε χάσει τὴν προίκα...».

- ✓ «περιείργασμαι μὲν ἐγὼ περὶ τούτων εἰπὼν, περιείργασται δ' ἡ πόλις ἢ πεισθεῖσ' ἔμοί, Δημ. Περὶ τ. στεφ. 72» = «*ἔχω λοιπὸν κουραστὴ ἐπειδὴ μιλάω γι' αὐτὰ τὰ θέματα, ἀλλὰ ἔχει κουραστὴ καὶ ἡ ἴδια πόλις ἣ ὁποία πείστηκε σε μένω*»
- ✓ «οὔτοι γὰρ πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν εἰς τοὺς πολέμους ἐξήλασαν, πολλοὺς δ' ἀδίκως ἀποκτείναντες ἀταφους ἐποίησαν, πολλοὺς δ' ἐπιτίμους ὄντας ἀτίμους τῆς πόλεως κατέστησαν, Λυσίας, Κατὰ Ἐρατ. 21» = «*αὐτοὶ ἐδῶ λοιπὸν πολλοὺς πολίτες στὴν διάρκεια τῶν πολέμων τοὺς ἐξόρισαν ἀπὸ τὴν πόλιν τους, καὶ πολλοὺς τοὺς σκότωσαν χωρὶς καμμία δικαιολογία καὶ τοὺς ἀφῆσαν ἀταφους, καὶ πολλοὺς ἀκόμη ἐπίσης αὖ καὶ εἶχαν ἀξιώματα στὴν πόλιν, τοὺς τὰ ἀφαίρεσαν*».

Η ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΛΕΞΕΩΝ ΩΣ «ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ»

Ἔτσι λέγεται ἐκεῖνο τὸ στυλ γραφῆς, σύμφωνα με τὸ ὁποῖο ἐπαναλαμβάνεται σὲς ἐπόμενες προτάσεις ἡ τελευταία λέξη καὶ ὄχι ἡ πρώτη.

- ✓ «ὄστις οὖν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τὴν ψῆφον αἰτεῖ, ὄρκον αἰτεῖ, νόμον αἰτεῖ, δημοκρατίαν αἰτεῖ, ὣν οὔτε αἰτῆσαι οὐδὲν ὄσιον οὐδενί, οὔτ' αἰτηθέντα ἑτέρῳ δοῦναι, Αἰσχ. Κατὰ Κτησιφ. 198» = «*ὅποιος λοιπὸν με τὴν πρώτη του ομιλία ζητάει ἀπὸ ἐσᾶς τὴν ψήφον σας, ζητάει νὰ καταθέσετε τὸν ὄρκον σας, ζητάει νὰ του παραδώσετε τοὺς νόμους, νὰ του παραδώσετε τὴν δημοκρατία, δηλ. πράγματα τὰ ὁποῖα σε κανένα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ζητάει, ἀλλὰ καὶ οὔτε κι αὐτὸς που του τὰ ζήτησαν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ παραχωρεῖ σε ἄλλους*». Ἡ ἐπανάληψη τοῦ ρ. «αἰτεῖ» θέλει νὰ τονίσει πῶς αὐτὰ που ζητάει ἀπὸ τὸ δικαστήριον ὁ ἀντίδικος τοῦ Αἰσχίνου εἶναι πράγματα που δὲν μπορεῖ τὸ δικαστήριον νὰ τὰ παραχωρήσει.
- ✓ «ἀνδρείαν γὰρ φαμεν ἀρετὴν εἶναι, καὶ τὴν φρόνησιν ἀρετὴν, καὶ τὰ δύο τᾶλλα, ὡς ὄντως ὄντα οὐ πολλὰ ἀλλ' ἐν τούτῳ μόνον, ἀρετὴν, Πλ. Νόμοι, 963c» = «*ἡ γενναϊότητα λοιπὸν ἰσχυρίζομαστε ὅτι εἶναι ἀρετὴ, καὶ ὅτι ἡ αὐτοσυγκράτηση ἐπίσης εἶναι ἀρετὴ, καὶ ὅτι τὰ ἄλλα δύο, με τὴν λογικὴ ὅτι δὲν εἶναι πολλὰ ἀλλὰ μόνο ἓνα, ἐπίσης ὅτι εἶναι ἀρετὴ*». Ἡ ἐπανάληψη τῆς λέξεως «ἀρετὴ» στο τέλος τῶν περιόδων δείχνει τὴν σημασία που ἔχει ὡς συντακτικὸ κατηγορούμενο.
- ✓ «Λεωδάμαντι γὰρ συμφέρι τούτον δοκιμασθῆναι, οὔτω γὰρ ὑμεῖς μάλιστα διαβλησθήσετε, καὶ δόξετε ἀντὶ δημοτικῶν ἀνθρώπων ὀλιγαρχικούς εἰς τὰς ἀρχὰς καθιστάναι· ὑμῖν δὲ τόνδε ἀποδοκιμάσαι, δόξετε γὰρ κάκεινον δικαίως ἀποδοκιμάσαι, Λυσίας, Κατὰ Εὐάν. 15» = «*τὸν Λεωδάμαντα τὸν συμφέρι αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος νὰ εγκριθεῖ μετὰ ἀπὸ δικὸν σας ἐλεγχον, γιατί ἐτοί εσεῖς θὰ συκοφαντηθεῖτε καὶ θὰ δώσετε τὴν ἐντύπωση ὅτι αὐτὸ νὰ βάζετε στὴν ἐξουσία ἀνθρώπους με δημοκρατικὰ αἰσθήματα, βάζετε ὀλιγαρχικούς. Ἀντιθέτως ἐσᾶς σας συμφέρι αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος νὰ μὴ εγκριθεῖ, θὰ φανεῖτε λοιπὸν ὅτι δίκαια καὶ τὸν ἄλλον υποψήφιον δὲν τὸν εγκρίνατε*». Ἡ ἐπανάληψη τῆς τῶν «δοκιμασθῆναι», «ἀποδοκιμάσαι» καὶ «ἀποδοκιμάσαι» στο τέλος τῶν προτάσεων ἐνισχύει τὴν σημασία που ἔχει ἡ «ἐγκρισή» ἢ «ἀπόρριψη» ἐνὸς πολίτη γιὰ ἓνα δημόσιο ἀξίωμα.
- ✓ «αἰσχρόν ἐστὶ φενακίζειν ἑαυτούς, ...καὶ μὴδὲ τούτῳ δύνασθαι μαθεῖν, ὅτι δεῖ τοὺς ὀρθῶς πολέμῳ χρωμένους οὐκ ἀκολουθεῖν τοῖς πράγμασι, ἀλλ' αὐτοὺς ἔμπροσθεν εἶναι τῶν πραγμάτων, Δημ. Φίλιππ. 1,38/39» = «*εἶναι ντροπὴ νὰ ἐξαπατάται τοὺς ἰδίους σας τοὺς ἑαυτούς...καὶ οὔτε αὐτὸ νὰ μὴν μπορεῖτε νὰ μάθετε, ὅτι δηλ. πρέπει ἐκεῖνοι που διαχειρίζονται σωστά μίαν πολεμικὴν ἐπιχείρηση νὰ μὴν ἀκολουθοῦν τὰ γεγονότα, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι νὰ βρισκονται μπροστὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα*». Ἡ ἐπανάληψη τῶν λέξεων «πράγμασι» καὶ «πραγμάτων» στο τέλος τῶν προτάσεων δείχνει τὴν σημασία που ἔχει ἡ διαχείριση τῶν «πολεμικῶν γεγονότων» στὴν σκέψη τοῦ Δημοσθένου.
- ✓ «ἐγὼ Φίλιππον μὲν οὐκ ἐθαύμασα, τοὺς δ' αἰχμαλώτους ἐθαύμασα, Δημ. Παραπρ. 338» = «*ἐγὼ δὲν ἀπόρησα με τὸν Φίλιππο, ἀλλὰ οἱ αἰχμαλῶτοι ἦσαν ἐκεῖνοι που με ἐκάναν νὰ ἀπορήσω*».

Η ΠΡΩΤΗ ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΕΙΝΑΙ Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΣ ΕΠΟΜΕΝΗΣ (σχῆμα κύκλου)

Τὸ σχῆμα «κύκλου» εἶναι ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖο ἡ πρώτη λέξη τῆς πρώτης πρότασης ἐπαναλαμβάνεται στο τέλος τῆς ἐπόμενης.

- ✓ «ὄσοι δ' ἐκ Πειραιῶς ἔστε, πρῶτον μὲν τῶν ὀπλων ἀναμνήσθητε, ὅτι πολλὰς μάχας ἐν τῇ ἄλλοτρία μαχεσάμενοι οὐχ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀλλ' ὑπὸ τούτων εἰρήνης οὔσης ἀφηρέθητε τὰ ὄπλα, Λυσίας, Κατὰ Ἐρατ. 95» = «*ὄσοι τῶρα εἴσατε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, ἀρχικὰ θυμηθεῖτε τὸν οπλισμὸν σας, ὅτι δηλ. παρὰ τὸ γεγονός ὅτι διεξαγάγατε*

πολλές μάχες σε ξένη χώρα, όχι από τους εχθρούς, αλλά από αυτούς εδώ σε περίοδο ειρήνης χάσατε τα όπλα σας». Ο 'οπλισμός' φαίνεται στην αρχή της πρώτης και στο τέλος της τελευταίας περιόδου, για να δείξει την σημασία που έχει η αφαίρεσή του από τους μαχητές.

ΕΠΑΝΑΔΙΠΛΩΣΙΣ

Έτσι ονομάζεται το ρητορικό σχήμα εκείνο, στο οποίο επαναλαμβάνεται αμέσως η προηγούμενη λέξη, για να δοθεί φυσικά η απαραίτητη έμφαση.

- ✓ «οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικοῦντα κάπιορκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι, Δημ. Ὀλυθ. 2,10» = «*αποκλείεται, αποκλείεται, Αθηναῖοι πολίτες, κάποιος που αδικεί και παραβιάζει τον όρκο του και λέει ψέματα, να αποκτήσει σίγουρη δύναμη*».
- ✓ «καλόν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καλόν ἢ τῶν δημοσίων γραμμάτων φυλακὴ, Αἰσχ. Κατὰ Κτησιφ. 75» = «*εἶναι σωστή, Αθηναῖοι πολίτες, εἶναι σωστή ἡ διαφύλαξη των δημοσίων εγγράφων*»
- ✓ «εἴργετε οὖν, εἴργετε αὐτὸν τῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης λόγων, Δημ. Παραπρ. 97» = «*εμποδίστε τον αυτόν, εμποδίστε τον από το να μιλάει για την ειρήνη*»

• ΣΗΜ.: όλα τα παραδείγματα προέρχονται από το βιβλίο του J.D. DENNISTON: "GREEK PROSE STYLE", GREENWOOD PRESS, 1952¹, 1979², pp.78-98